

FOX-EXPEDITIONEN I AARET 1860

Over FÆRØERNE, ISLAND og GRØNLAND

med oplysninger om Muligheder af et nordatlantisk Telegraf-Anlæg

Heri Mohr

Soleiðis eitur bókin, sum kom út í 1861. Hon snýr seg um eina rannsóknarferð við einari umbygdari lystjált, upprunaliga bygd í Aberdeen 1856 til onkran ríkmann. Hetta var dampskip við kolorku, 122 fót til longdar, lastaði 155 tons og til rannsóknarendamál umbygt og styrkt sum 3-mastrað skonnart. Hon fekk navnið FOX. Við á ferðini vóru: Ein amerikanari, Tal. B. Shaffner, sum hevði fingið konsessión, loyvi, frá tí danska konginum "paa egen Regning og Risiko" at gera vísindaligar kanningar í Føroyum, Íslandi og Grønlandi viðvíkjandi møguleikum at leggja telegrafkaðal úr Europa (Onglandi) til Amerika. Hesin Shaffner var høgt virður og víða gitin fyri pionérarbeiði. Hann var sannførdur um, at Europa og Amerika áttu at sambindast við sjókaðali til telegrafi úr Onglandi um Føroyar, Ísland, Grønland til Labrador. Saman við honum var Capt. Allen Young, kendur frá øðrum rannsóknarferðum, E. E. Davis, kendur frá rannsóknarferð í Suðurpolen, John Rae úr Skotlandi, ferðast nógv millum indianarar í Norðuramerika og kendur fyri mong brøgd, I. E. Woods, mineralogur (steinafrøðingur) og fotografur, I. Slesser, skipslækni, danin Fr. Kindler, maskinmeistari og mr. Proctor, stýrmaður. Og so vóru rithøvundurin, lieutenant Th. Zeilau og "Hr. Altingsmand Arnljótr Ólafson udnævnt ifølge Finansministeriets ordre af 29. Juni 1860 til, som Delegeret for den Kongelige danske Regjering, at deeltage i den Expedition..." Manningin var: 1 bátsmaður, 3 kvartermeistarar, 1 timburmaður, 1 seglmakari, 2 fyrbøtarar, 1 kokkur og 18 matrósar. Samanlagt vóru soleiðis 36 mans við FOX, sum var fermd við koli, vatni, provianti og nógvari útgerð, tá ið loyst varð frá landi í Southamton í Suðurlonglandi fyrrapartin 20. juli 1860.

Fox kom á Havnina 3. august, fór úr Haldarsvik 7. august, kom til Berufjørð í Eysturlandinum 11. august, fór úr Reykjavík 31. august og kom til Frederikshåb (Paamiut) 2. oktober. Kanningarferðin úr Grønlandi til Labrador varð av ongum; útligið, ísur var í Davisfjørði. FOX fór frá Julianehåb (Qaqortoq) 8. november og kom til Portland í Suðurlonglandi 23. november 1860. (Portland í Ermarsundi finst ikki í tí føroyska atlasinum). Rannsóknarferðin vardi sostatt 4 mánaðar og 3 dagar.

Nøkur ensk handilsvirki, sum trúðu upp á verkætlanina, stuðlaðu henni við peningi, - men "Muligheden af et Nordatlantisk Telegraf-Anlæg" gjørdist ikki veruleiki. Seks ár seinri, í 1866, varð sjókaðal um Atlandshavið millum Europa og Amerika veruleiki, men tað var ein heilt onnur verkætlan.

Bókin FOX-Expeditionen er sera áhugaverd at lesa – eitt sindur tung, kanska, tí hon er skrivað við gotiskari skrift. Eitt nú rannsóknarferðin hjá Shaffner, dr. Rae og

Th. Zeilau við tveimum "hestavartarum" og 12 hestum tvørtur um Ísland, Berufjørður-Reykjavík, er ótrúliga áhugaverd og spennandi, eins og tann hættisliga og dramatiska siglingsferðin úr Íslandi til Grønlands.

Eg fari at loyva mær orðarætt at endurgeva eitt sindur úr bókini um hendingar, sum fóru fram í Føroyum fyri snøgt 150 árum síðani:

"Den 3die August styrede vi endelig ind mellem Færøerne, søgende Thorshavn Nord om Naalsø, og nu begyndte "Fox" sin Deel af Expeditionens Arbejde, nemlig Undersøgelserne af Landingsstederne og Landrouten for den nordatlantiske Telegraf. I en afstand af 2½ Miil fra Havet til Nordpynten af Naalsø gik Loddet hele Tiden og gav fra 35 til 26 Favne Vand, med blød Bund af Skaller og Ler. Op ad Dagen blev Vejret smukt, og vi glædede os ret ved Synet af Færøernes steile, dristige Klippevægge, som stolt hæver sig fra Havet, paa sine Steder indtil 2000 Fods Højde. Kl. 10 3/4 Formiddag faldt vort Anker ved Ttorshavn, efterat vi havde været 14 Dage underveis. Matroserne meente: "man skal ikke forlade Havn paa en Fredag, - det bliver en ulykkelig Reise." Langs Kysten opdagede vi en Mængde Fruentimmer, tilsyneladende ifærd med at tage Stovvasken hjem, som havde ligget paa Blegen. Hele Terrainet syntes oversaaet med hvide Skjorter og andet Linnet. Dette gjorde et overmaade behageligt Indtryk paa os, da vi ankom med

ganske andre Forudsætninger, nemlig da vi Danske, som havde læst og hørt saa meget om Færingens mindre Omhyggelighed i Retningen af Reenlighed. Da vi imidlertid rettede Kikerten paa den utallige Masse Skjorter, som forekom os at afgive reent Linned for Thorshavns 1900 Indbyggere idetmindste for en halv Sommer, opdagede vi vor Skuffelse: Linnedet forvandlede til opsprættede Fisk, som laae spredte til Tørring. Vi ere ikke de eneste Reisende, der have været udsatte for denne Øinforblanding.

Expeditionens Officerer vare inddelte i to Hovedafdelinger: Sø- og Landekspeditionerne. Den sidste bestod af Dr. Rae, som Kommandeur, Oberst Shaffner og Forfatteren. De øvrige udgjorde den første.

Efter at være komne i Land, hilste vi paa Stedets Øvrighed, der kom os meget velvilligt i møde. Kapt. Allen Young begyndte straks Undersøgelserne af Havnen, som blev maalt og aflagt af Mr. Davis. For at undgaa Nærheden af Ankerpladsen, der jo er saa uheldig for en Telegraftraad, valgtes den lille Bugt Sandegjær, c: 500 Fv. Syd for Havnen, til Landingsplads til Telegraftraaden. I Sandegjer Bugt kan Traaden med fuldkommen Sikkerhed føres ind fra Havet enten Syd eller Nord for Naalsø.

Strømningerne paa Færøerne og i disses mange Sunde fortanlediges ved Atlanterhavns-Dønningen mod Færø-

Klippegruppen, som underordner sig Indflydelsen fra Kysternes forskellige Former. (...) De almindelige Aarsager til Ebbe og Flod udvikle end mere denne Bevægelse, saaledes at Springtiden ved Færøerne fremtræder meget stærkt udpræget. Færingen kalder disse Bevægelser "Fald", og da enten Østfald eller Vestfald, efter Retningen, og han ved ypperligt, hvad vi ofte vare Vidne til, at benytte sig af disse Fald for at gaa til Søes som for atter at komme tilbage til det kjære Hjem.

Land-Expeditionen havde engageret 2 Færing til Lastdragere, og havde d. 4. August om Middagen begivet sig på Vandring med velpakkede Tornystre og videre fornøden Udrustning. Afstanden fra Torshavn til Haldersvig er, som Fuglen flyver, c: 4 Miil, men den forlænges paa Grund af Fjordens Indskæring til næsten den dobbelte Afstand, foruden at Terrainet stadig gaaer Bakke op og Bakke ned.(...)

Om Eftermiddagen passerede vi Kalbaksfjord og ankom om Aftenen til Kollefjord, ved hvis bund vi fandt den første Bolig, siden vi havde forladt Thorshavn, og da vi syntes at have udført et godt Dagarbejde, besluttede vi at faa Natteleie der. Vi havde en meget brat Nedstigning fra 1143 Fods Højde.

Husets Eier, Bonden Ole Christian Dam i Øre-Enge, modtog os med megen Gjæstfrihed. Han syntes at vær en velstaaende Mand, der holdt sine Sager i god Orden. Bygningerne saae godt ud, og den megen Ureenhed, som alle Beskrivelser af Færøerne vimler af, saae vi her intet til. Vi saae tvertimod det Modsatte. Hele Husets Ydre var et Mønster paa Orden og Reenlighed, og "Salen", som blev os anvist, udmærkede sig ved et smukt, hvidtskuret Gulv og et særdeles hyggeligt Udseende. Da Ordsproget "Aussen blank, hinnen krank" netop faldt mig ind, begav jeg mig paa Opdagelser, efter først at have udbedt mig Værtens Tilladelse til at see mig om. Han indvilligede straks og førte mig ind i "Røgstuen", hvor hans Døtre vare flittig beskæftigede med at spinde, karte, strikke o.s.v. – thi han havde mange, hele fem, og ovenikøbet nogle saa smukke, at Lieutnanten let kunde være udsat for at glemme at see sig om andetsteds, hvis han nu ikke havde været saa fast beslutrteet paa at finde idetmindste noget af det saa meget omtalte Svineri. Det maatte dog findes eet Sted; - men nei, skjøndt jeg min Stand værdigt tappert modstod Fristelsen og brugte Øjnene godt i den Retning, maa jeg dog henholde mig til min første Sætning og gjentage, at alt var i mønsterværdig Orden, og det var en sand Fornøjelse, efter at have beseet Udhusene, atter at søge til Salen gjemmen "Røgstuen", hvor den smukke Louise – jeg mener, det smukke Billede af den saa velbekjendte færøiske Huusindustri – afgav et virkelig interessant, originalt og tiltalende Stue, med Skorsteenen og den knyttrende Ild som Baggrund uden generende Røg, hvilken Skorsteen ved Vintertid gjør samme Nytte som den engelske hyggelige "Fireside", men i dette Øjeblik fremstillede Madmoder i storartet Transparent. – Hun brasede op til de "fornemme Gæster." (Ole Christian Dam, 1798-1886, var giftur við Annu Christinu Mohr, 1803-1874. Hon var langabbasystur mín. Og beiggi hennara var bóndin í Hoyvík, Mouritz Mohr, sum fór til Shetlandsoyggjarnar á kanningar-

1860.		Sted.	Vind.	Veir.	Baromet.		LuftensTemperat.				Søens		
Maaned					Høide.	Temper.	Therm.		Hygrom.		Temperat. Overflade.	Bøgt. fylde.	
Dag.	Kl.						ter	vaad.	ter	vaad			Rugle.
August	2		Stille.		Styrt.	29.95	53.	49.	47.			50.5	
	4					30	52.3	49.5	47.			50.7	
	6		S. t. S.	1		31	53.	50.	47.			51.	
	8		S. t. D.	1	Klart.	31	54.	50.3	49.	51.3	45.	51.	
	10		S. S. t. S.	2		35	54.5	51.	49.			50.	
	12	61° 39' N.	S. S.	2		35	55.	52.5	51.			51.	1.070
	2	4° 19' S.		3		33	57.	49.5	49.7			51.	
	4	1)	S. S. S.	3	Regn.	37	59.	50.	51.5	49.4	47.	51.	
	6	Kl. 7 3/4 Land i Sigte.				35	53.7	50.3	48.7			50.7	
	8					35	54.	51.5	52.			50.	
	10		S.	2	Løft.	30	53.7	51.	50.7			51.	
	12		N. S.			30	54.	51.	50.5			51.5	
3	2		N.	1		35	52.	48.3	48.7			48.	
	4					35	52.	48.5	48.3			48.	
	6		N. t. S.	1	Difet.	35	52.	50.	47.			48.	
	8			2		35	55.	51.	49.	52.	45.	48.7	
	10	Antrede Kl.		1		35	57.	54.	50.			53.7	
	12	10 1/2 ved				35	57.5	54.	50.5			54	1.070
	2	Thorshavn.	N.	4	Klart.	33	61.	54.7	50.			50.	
	4			7		30	60.	53.5	48.3	50.	41.5	50.	
	6	2)		9		30	59.	54.	50.5			49.	
	8			8		30	59.	52.	50.5			48.5	
	10		Stille.			37	60.	50	50.3			48.	
	12					35	55.	48.7	49.			48.3	
4	2					35	52.	45.	46.			47.	
	4					30	50.	43.	44.			47.	
	6					30	58.	43.7	43.7			47.5	
	8		N.	1		30	59.	53.5	50.5			48.5	
	10		N. D. t. D.	2		33	61.	53.3	48.			49.	
	12	Thorshavn.				33	63.	55.7	51.			49.7	
	2	Fettebe Kl. 1.	D. N. D.	4		30	56.	52.5	50.			49.	
	4		N.		Regn.	33	56.	53.	49.			49.	
	6	Antrede Kl. 6,	3)	7		33	55.	49.7	49.			48.5	
	8	40 m. i Vestmanhavn.		9		33	55.	49.	48.3			48.	
	10					47	54.	48.	46.5			48.	
	12					45	55.	48.	46.5			48.	
5	2		N. t. S.	6	Løft.	30	54.	47.	45.3			47.	
	4			5		35	52.	45.5	45.			47.5	
	6		N. S.	4		33	53.	45.	44.			47.5	
	8			3		33	54.	45.	44.			47.5	

Udtag af Observationer ombord i Damperen »Fox«; frá 2. august til 9. august